

YÜKSEKÖĞRETİMDE PLANLAMA YAKLAŞIMLARINA İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Mahmut SAĞIR^{1*} Fatih Oğuz ÇELİK^{2**}

ÖZET

Bu çalışmada yükseköğretimde planlanmasında kullanılan toplumsal talep, insan gücü ve getiri oranları yaklaşımlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 'Kolay Ulaşılabilir Örneklem' yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesinde bulunan ilköğretim, ortaokul ve liselerde görev yapan 16 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırmada verileri toplamak için; araştırmacılar tarafından uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; okul yöneticilerinin her üç modele de olumlu ve olumsuz yönleriyle yaklaştıkları görülmüş, toplumsal talep yaklaşımının, toplum ile yükseköğretimin bütünleşmesinde önemli bir yeri olabileceği, bu yaklaşımın kullanımıyla toplumsal talebin tam olarak karşılanamayabileceği ve toplumsal talep yaklaşımının ekonomik göstergelerle birlikte ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Okul yöneticilerinin insan gücü yaklaşımına ise ülke ekonomisini dikkate alma noktasına olumlu, fırsat ve imkân eşitliğini sağlama noktasında ise olumsuz yaklaşımları görülmüştür. Ayrıca okul yöneticilerinin toplumsal talep ve insan gücü yaklaşımlarından farklı olarak getiri oranları yaklaşımına, geleceği tahmin etme, iş ve iş gücü açığı ve bazı alanlarda aşırı yoğunlaşma açısından daha olumsuz yaklaştıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal talep yaklaşımı, insan gücü planlaması, getiri oranları yaklaşımı

REVIEW OF SCHOOL ADMINISTRATORS' VIEWS ON PLANNING APPROACHES IN HIGHER EDUCATION

ABSTRACT

In this research; it was aimed to examine the views of school administrators about the social demand, manpower and rates of returns approaches used in the planning of higher education. The study group of the research was determined by 'Convenience Sampling' method. The study group of the research consists of 16 school administrators working in primary, secondary and high schools in the Türkoğlu district of Kahramanmaraş province in the 2021-2022 academic year. The research was designed as a case study which is one of the qualitative research methods. To collect data in the research, the semi-structured interview form developed by researchers in accordance with expert opinions was used. The content analysis technique was used to analyze the data of the research. As a result of the research; It was seen that school administrators approached all three models with their positive and negative aspects, it was stated that the approach of social demand may have an important place in the integration of society and higher education, that the social demand may not be completely met with the use of this approach, and that the social demand approach must be dealt with economic indicators. It was observed that school administrators approached the manpower approach positively to the point of considering the country's economy, but negatively to the point of providing equality of opportunity and possibility. Additionally; it was seen that school administrators approached the rates of return approach more negatively in terms of predicting the future, job and labour shortage, and excessive concentration in some areas, unlike the social demand and manpower approaches.

Key Words: The social demand approach, manpower planning, the rate of return approach

Önerilen Atf (ÖRNEĞİ):

Sağır M. ve Çelik, F, O. (2023). Yükseköğretimde Planlama Yaklaşımlarına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)/ International Journal of Leadership Training (IJOLT)*, 8(2), 1-12. TrDoi: <https://trdoi.org/10.26023458/uled.1333280>

^{1*} Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, msagir_71@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3807-151X

^{2**} Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ABD Doktora Öğrencisi, fhoguz02@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4405-912X

1.GİRİŞ

Planlar, amaca uygun yapıldıklarında yapılacak işleri gelişigüzel ve tesadüfîliklerden kurtarıp başarı getirebilirler. Her plan başarı ile sonuçlanmasa da elde edilmiş tüm başarıların arkasında sağlam bir planın olduğu ifade edilebilir (Gündüz, 2020, s. 277). Eğitim de planlanması gereken bir süreçtir ve belirlenen hedeflere ulaşmak, yeni durumların olumsuz etkilerini gidermek ve gelişmelere uyum sağlamak için eğitimde planlama yapılır (Yıldırım, 2020, s. 361). Bu anlamda eğitim planlaması, optimal araçlarla gelecekte uygulanacak bir dizi kararları hazırlayarak eğitim sistem ve örgütlerinin amaçlarının gerçekleştirilmeye çalışıldığı rasyonel bir süreç olarak tanımlanabilir (Aytaç, 2020, s. 304, Iroegbu, 2020). Daha geniş bir ifadeyle ise eğitim planlaması, sistemde yer alan sorunları duyup, tanıyan, çözüm seçenekleri arayan ve planı yapma, uygulama ve değerlendirme gibi etkinliklerin tümünü içeren bir sorun çözme süreci olarak da tanımlanabilir. Sistemin geleceğine ilişkin bir çaba olan eğitim planlaması, çevresinde olacak değişimlere bağlıdır. Hızlı bir değişim içinde olduğundan bugünün toplum ve ekonomisinde bu çevrenin ne zaman, ne yönde ve hızla değişebileceğini kestirmek de oldukça güçtür. Eğitim planlamasında gerçekçi ve geçerli hedefler için de bilimsel yollarla toplanmış eğitim sistemi verilerine gerek duyulur (Tural, 1997, s. 794).

Planlama üzerine yapılan tanımlamalardan çıkan 'sorun çözme', 'geleceğe hazırlık' gibi ortak terimlerin, planlamanın aktüalitesine işaret ettiği söylenebilir. Bu güncelliği sağlama ve korumada diğer eğitim kademelerinin olduğu gibi yükseköğretimin de ülke ekonomisi ve geleceği adına önemli bir yeri vardır. Hızla gelişen ve değişen dünyada yeni oluşan şartlara uyum sağlayabilmek için yükseköğretimin bu zamanda ne gibi değişikliklere ihtiyaç duyduğunu bilmek, nereye doğru gittiğini anlamak, yakın gelecekteki müşteri tiplerinin kimler olduğunu ve hangi taleplerde bulduklarını anlamak gerekir. Bu anlamda gelecekte nasıl bir üniversitenin istendiğiyle ilgili çeşitli yazılar yazılmış ve araştırmalar yapılmıştır (Altınok, 2008). Bununla beraber, bireyleri gelecekteki değişimlere hazırlayamayan ve araştırma yapma potansiyelini güncel gelişmelere uyarlayamayan, tarz olarak da eski ve klasik bir eğitim veren bir yükseköğretimin ayakta kalmasının zor olduğu düşünülmektedir (Yamamoto, 2018, s. 132). Eğitim planlamaları, toplumun karşı karşıya olduğu mevcut ve gelecekteki sorunların çözümünü etkileyecekse, bu süreç sürekli olmalıdır. Planlama, eğitim programını etkili bir şekilde yenilemek istiyorsa, alternatifleri araştırın ve yön konusunda rasyonel kararlar veren bir süreç olarak görülmelidir (Maxcy, 1969, s. 20). Bunu gerçekleştirebilmek için de yükseköğretim düzeyindeki bir planlamanın toplumdan kopuk olmaması, toplumla bütünleşik, bulunduğu toplumun gerçeğini yansıtan bir yapıda olması gerekir. Doğru bir planlama ile de en üst düzeyde sosyal fayda elde edilebilecektir. Ayrıca toplumda artı değer oluşturulması ile birlikte iktisadi kalkınma da payını alacaktır. Zira eğitim yatırımları, beşeri sermayenin, emek ve sermaye ile birlikte üretim faktörlerinden biri sayılması sebebiyle toplumsal bir yatırımdır (Kellevezir, 2016, s. 27). Bu anlamda eğitime ekonomik bir bakış açısıyla bakıldığında ise onun insan kaynaklarına yapılan bir yatırım olduğu söylenebilir. Eğitim, işgücüne bir ekonomideki üretken faaliyetler için gerekli olan beceri ve diğer bilgileri sağlar. Bu nedenle eğitime yapılan yatırım, ekonomik kalkınma için fiziksel sermayeye yapılan yatırım kadar önemlidir (Jawad, 1993, s. 1). Bu yatırımı sağlamada planın önemli bir yeri vardır ve planlı bir kalkınma ise ancak planlı bir yükseköğretim ile mümkündür (Adem, 1976, s. 350). Eğitim planlaması; eğitim hedeflerini ve önceliklerini belirlerken ülkelerin kalkınma planlarına uygun hareket edilen ve gerekli kaynakları saptama, planı uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerinin belirlenmesinden oluşan bir süreçtir (Aytaç, 2020, s. 307).

Ülkeler bu süreçte yükseköğretimde çeşitli eğitim planlaması modelleri kullanırlar. Bu modellerden 'Toplumsal talep yaklaşımı, İnsangücü planlaması ve Getiri oranları yaklaşımı' bu araştırmada ele alınmıştır.

Toplumsal Talep Modeli

Eğitimin ihtiyaçlarını, toplumda farklı seviyelerde var olan eğitim talebi açısından ele alan toplumsal talep yaklaşımı, bunları toplumdaki nüfus artışı, yaş dağılımları, uzun vadeli ulusal ve belirsiz/tanımlanmış sosyal hedefler ile bireylerin tercihleri temelinde projelendirir. Bu yaklaşımda, ülke çapında okuma yazma seferberliği, zorunlu ilköğretim ve çeşitli kültürel hedefler ön planda olmakla birlikte finansal faktörler daha sonra göz önüne alınır (Iroegbu, 2020). Bireylerin ve ailelerin gelecekte talep edeceği eğitim yerlerinin sayısının tahmini ve toplumsal talebin karşılanması için bu yerlerin sunumu, yaklaşımın temel felsefesini oluşturmaktadır (Tural, 1997, s. 800). Toplumsal talep yaklaşımında dezavantajlı gruplara öncelik verilmesi savunulup, temel ve zorunlu

eğitim kademelerinde kadın ve erkek, kırsal-kent ve bölgeler arası eşitsizliklerin ortadan kaldırılması amaçlanır. Bu yaklaşımla beraber belirtilen kademelerde cinsiyet ve okullaşma oranlarının %100'e ulaşması hedeflenir (Ergen, 2013, s. 153, Aytaç, 2020, s. 308). Belirtilen bu durumlardan dolayı yaklaşımın eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ile önemli bir ilişkisinin olduğu söylenebilir. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması yönünde birçok hukuki altyapı sağlanmış olup anayasanın 42. maddesi de bu alana örnek verilebilir ve bu maddeden kadın veya erkeğe eğitim olanaklarından yararlanmada ayrımcılık tanınamayacağı ve maddi imkânsızlıkların bir eğitim engeli olmaması gerektiği sonucu çıkarılabilir (Ergün, 2019, s. 2, Şirin, 2019, s. 146, Çetinkaya ve Döner, 2012, s. 12). Bu sonuçların da toplumsal talep yaklaşımının felsefiyle örtüştüğü söylenebilir. Toplumsal talep yaklaşımı aslında eğitimi, isteyen tüm vatandaşlara sağlanması gereken bir kamu hizmeti olarak görmektedir. Bu yaklaşım, eğitimi her yurttaşın toplumsal ve devredilemez bir hakkı olarak görmektedir. Eğitimin bir ayrıcalık değil, bir zorunluluk olduğunu kabul eder (Gbenue, 2012, s. 2). Ayrıca bu yaklaşım eğitimi, hastane, yol, su, elektrik vb. diğer mal ve hizmetler gibi toplumun talep ettiği bir hizmet olarak görmektedir. Dolayısıyla eğitim planlaması da, talebin tahmin edilmesi ve talebi karşılamak için okullarda, kolejlerde ve üniversitelerde yeterli yerlerin sağlanması süreci olarak görülmektedir (Ukpong, 2020, s. 7). Halkın taleplerini karşılamak için uygun bir siyasi araç olan bu yaklaşım, eğitimin fiyatı gibi faktörler üzerinde daha az kontrole sahip olması ve belirlenen ihtiyaçların ekonomik olarak en iyi nasıl karşılanacağı konusunda ihtiyaç duyulan rehberliği sağlamaması noktasında eleştirilebilmektedir (Aligarh Muslim Üniversitesi, 2022, Chibuike & Chinelo, 2020, s. 319).

İnsangücü Planlaması Modeli

İnsangücü planlaması yaklaşımında eğitim sisteminin gerekli planlamalarını, ülke ekonomisinin ve işgücü piyasasının ihtiyacı olan sayı ve niteliğe sahip iş gücünün belirlenmesi ve bunların yetiştirilmesi üzerine gerekli planlamaların yapılması öngörülür ve eğitim ve ekonomi hedeflerinin uyumlu bir bütünlük içinde olması hedeflenir (Aytaç, 2020, s. 310). Doğan'a (2007, s. 78) göre herhangi bir örgüt, geleceğe yönelik insangücü planlaması yaparken üretim ve fiyat düzeylerini belirlemeli, ürün, fiyat ve kar planları gibi ekonomik unsurlara da önem vermelidir. Ayrıca örgütler bu planlamada en iyi sonuca ulaşabilmek için diğer planlama yaklaşımlarıyla koordineli çalışmalıdır. İnsangücü planlamasının, doğru yere doğru zamanda ve uygun yetenekteki çalışanların sağlanmasıyla organizasyonların hedeflerine ulaşmasını amaçladığı söylenebilir. Bu anlamda iyi bir planlama, bir kurumda yetenekli ve kaliteli insan gücünün bulunmasını, yine kendisinden en iyi şekilde yararlanan personelin varlığı ile insan gücü fazlalığının neden olacağı zararın tahmininin yapılabilmesini, gerekli tedbirin alınmasını ve çalışanların maliyetlerinin en uygun seviyede tutulabilmesini sağlar (Köse, Genç ve Kabak, 2015, s. 10). Türkiye'de artan genç nüfusun eğitim taleplerinin karşılanması için birçok yeni üniversite kurulmuş ve bu üniversitelerin açılmasıyla bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi amaçlanmıştır. Ancak tüm çabalara rağmen daha fazla öğrenciye sahip, büyük diye anılan üniversitelerin belli başlı büyükşehirlerde toplanmasının önüne geçilememiştir (Sargın, 2007, s. 134). Bu anlamda üniversite sayısının artışının daha fazla nitelik sorununa neden olmaması için ekonomik göstergelerin de dikkate alınması gerektiği söylenebilir. Her ne kadar Türkiye'de sayı olarak artış gösteren yükseköğretim kurumları, niteliği düşürse de gerçek talep ve fiili talebin birbirine yaklaştırılmasında bu planın önemli katkısı olmuştur. Bu anlamda ülkemizde yükseköğretimde 'Toplumsal Talep' modeli ve 'İnsangücü Gereksinimleri' modelinin olduğu karma bir yöntemin kullanıldığı söylenebilir (Sağır, 2020, s. 84).

Getiri Oranları Modeli

Getiri oranları yaklaşımı, eğitimi insan sermayesine yatırım olarak görür. Bu sermayeye yapılan yatırımların da fiziksel yatırımlarda olduğu gibi bir getirisi olduğu düşünülür. Bu getiriyi ortaya çıkaran sermaye bireyin ömrünün üretken olarak geçirdiği bölümünde elde ettiği kazanç artışı ile ölçülür. Buradaki kazancın toplamının yatırım maliyetine bölünmesiyle de getiri oranı elde edilir (Ergen, 2013, s. 154). Eğitimin birey ve topluma hem maliyeti hem faydası vardır. Birey ve toplumun bu süreçte ne kadar fayda elde ettiklerinin tespiti için özel ve sosyal fayda (getiri) değerleri üzerinde durulur. Bu anlamda genel olarak ilköğretimde ve ortaöğretimde sosyal, yükseköğretimde ise özel getirilerin daha ağır bastığına dair sonuçlar elde edilmiştir. Özel ve sosyal getiri oranları eğitimden kimin faydalandığını ve bu hizmete kimin finansman sağlaması gerektiğine dair soruların cevaplandırılabilmesi için önem arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle eğitim hizmetinin finansmanındaki etkinlik sorunun giderilmesinde özel ve sosyal getiri oranları, iki önemli kriterdir (Gölpek, 2011, s. 77). Bu yaklaşım, kaynakların kıt olduğu ve yalnızca en iyi avantaj veya sonuç elde edilebildiğinde uygulanması gerektiği gerçeğini kabul eder. Bu yaklaşımda eğitim bir yatırım hedefi olarak kabul edilir, bu nedenle buna yapılan harcamalar yatırım harcaması olarak kabul edilir (Ukpong, 2020, s. 10). Getiri Oranları Yaklaşımı'nın eğer geri

dönüş oranı düşükse, eğitim harcamalarının kısılması gerektiğini ima eder. Ancak gerçekte, eğitimde getiri oranlarının ölçülmesiyle ilgili sorunlar nedeniyle bu yaklaşımı eğitime uygulamak zordur. Eğitimli bir kişinin kazancı veya getiri oranı, doğuştan gelen zekâsına, ebeveyn sosyo-ekonomik durumuna, motivasyonuna ve isteklerine bağlıdır. Dolayısıyla, getiri oranını sadece edinilen eğitime bağlamak kolay değildir. Bu nedenle, bu yaklaşım eğitime en az sıklıkla uygulanır (Aligarh Muslim Üniversitesi, 2022).

2. YÖNTEM

Bu araştırmada yükseköğretimin planlanmasında kullanılan toplumsal talep, insangücü ve getiri oranları yaklaşımlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır ve bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Nitel durum çalışmasında bütüncül bir yaklaşımla bir veya birden fazla duruma ilişkin etkenler araştırılır ve bu etkenlerin ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve onlardan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 73). Araştırmada, okul yöneticilerine yönelik olarak uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak içerik analizinde temel amaçtır. Bu analizde, özetlenen ve yorumlanan veriler betimsel analize göre daha derin bir işleme tabi tutulur ve yine bu analiz yoluyla betimsel analizde fark edilemeyen kavram ve temalar keşfedilebilir. İçerik analizinde önce verilerin kavramsallaştırılması, sonra bu kavramlara göre verilerin düzenlenmesi ve son olarak da veriyi açıklayan temaların belirlenmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242). İçerik analizi yapılırken elde edilen verilerin açıklanabilmesi için birbirine benzeyen kavram ve temalar bir araya getirilmiş ve sonrasında verilerin daha iyi anlaşılabilceği şekilde organize edilmiştir.

Bu araştırmada iç geçerliliği sağlama adına görüşme sona erdikten sonra, alınan notlar okul yöneticilerinin yüzüne okunmuş, ekleme ya da çıkarma yapıp yapmayacakları sorularak teyit edilmiştir. Dış geçerliliği sağlamak için de okuyucunun araştırmadan bazı ders ve deneyimleri çıkarabileceği ölçüde araştırmanın bütün aşamaları ayrıntılı açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliği için de bulgular bölümünde toplanan verilerin ilgili kısımları doğrudan okuyucuya sunulmuş ve yorumları sonraki bölümlere bırakılmıştır. Dış güvenilirliği sağlamak içinse araştırmanın temel aşamaları ve yöntemi ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.

Araştırmada görüşlerine başvuru yöneticilerin isimleri araştırma içerisinde kullanılmadan 'yönetici' kelimesini çağrıştırmaları için Y1, Y2, Y3...Y16 şeklinde kodlanmıştır.

2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesinde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan 16 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Bu yöneticilerin sekizi okul müdürüyken diğer sekiz yönetici okul müdür yardımcısıdır. Araştırmada görüşlerine başvuru okul yöneticilerinin belirlenmesinde, çalışma grubu seçimi yöntemlerinden 'Kolay Ulaşılabilir Durum Örnekleme' yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre maliyet ve ulaşılabilirlik nitel araştırmalarda örneklem kararında dikkate alınması gereken bir etmenler, araştırmacıların örneklem yöntemi seçiminde kararlarına gerekçe olarak gösterebildikleri bir durumdur.

3. BULGULAR

3.1. Eğitim planlamasında toplumsal talep modeline ait bulgular

Eğitimde toplumsal talep modeline ilişkin okul yöneticilerinden elde edilen bulgular doğrultusunda 'eğitimin süresi ve okullaşma oranı', 'fırsat ve imkân eşitliği', 'maliyet' ve 'iş ve işgücü açığı' temaları oluşmuştur.

3.1.1. Eğitimin süresi ve okullaşma oranı

Y1, Y8, Y11, Y15 ve Y16, toplumsal talep modeliyle birlikte eğitimin süresi ve okullaşma oranının artacağını ve bunun da kişiye itibar veya getiri sağlayacağını ifade etmişlerdir. Y8, bu konuyla ilgili görüşünü "...Bu yüzden diyebiliriz ki eğitimin süresi arttıkça alınan maaş da toplumun sana bakışı da değişiyor. Yani şimdi bir üniversite mezunuyla ilkokul mezunu da bir değil, tamam her üniversite mezunu aynı maaşı alamayabiliyor ama sonuçta toplumda daha fazla eğitim alan her anlamda daha fazla kazanıyor." şeklinde ifade ederken, Y16, "Her

ne kadar gelirden toplumsal eşitsizlikler olsa da üniversiteye kadar okuyanlar daha fazla kazanıyor. Eskiden ortaokul mezunu olmak yetiyordu ama o zaman da ilkokullar daha az eğitim aldığından, üniversiteler az olduğundan prestiji vardı ortaokulun ama şimdi de üniversite okumak daha prestijli ve toplumdaki yeri daha iyi." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.1.2. Fırsat ve imkân eşitliği

Y1, Y4, Y5, Y10 ve Y12, toplumsal talep modeliyle birlikte fırsat ve imkân eşitliğinin de olumlu olarak etkileneceğini ifade etmişlerdir. Y5, bu konuyla ilgili görüşünü "Yükseköğretim bence toplumun eğitim talebini tamamen karşılayamıyor. Yani bu yaklaşımın uygulanmasında yaşanan aksiliklerin en önemli sebebi ekonomik gerekçeler ile sosyal talebin belirli alanlara sıkışıp kalması. Ancak diğer yaklaşımlara göre toplumsal talep yaklaşımı fırsat ve imkân eşitliğini daha iyi sağlayabilir..." şeklinde ifade ederken, Y10, "...karşılanan eğitim ihtiyaçları bireylerin daha kullanılabilir ve toplumsal hayatta karşılığı olan bir eğitim almalarını sağlayacaktır. Bireyler arası eşitsizliklere dikkat edilerek planlama yapmak da toplumsal talep modeliyle sağlanabilir." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.1.3. Maliyet

Y2, Y3, Y4, Y6 ve Y9, toplumsal talep modelinin devlete ve topluma olumlu ve olumsuz ekonomik yansımalarına ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Y2, bu konuyla ilgili görüşünü "Bu planlamada mali göstergeler ihmal edilirse toplumun talebini karşılamak da güçlenecektir. Yükseköğrenimin kalitesi düşebilecektir ve dolayısıyla ekonomi olumsuz etkilenecektir..." şeklinde ifade ederken, Y9, "...taleplerin dikkatli ele alınmamasıyla birlikte çok çeşitli alanlarda mesela ekonomik anlamda oluşabilecek mali sıkıntılar yaşanabilir..." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.1.4. İş ve işgücü açığı

Y4, Y6 ve Y7, toplumsal talep yaklaşımıyla iş ve işgücü açığı oluşacağını ifade etmişlerdir. Y6, bu konuyla ilgili görüşünü "Toplumsal talebinin karşılanması bazı mühim ama talep görmeyen alanlarda işgücü açığının oluşmasına neden olabilmektedir" şeklinde ifade ederken, Y7, "Toplumun talebinin mantıklı bir şekilde karşılanması gerekir. Daha önce de ifade ettiğim gibi politize edilmiş bir yaklaşım, belli alanlarda yığılmaların olduğu üniversite bölümleri ortaya çıkarıp çağın ihtiyacı olan ancak talep olmadığından gündeme alınamayan gölgede kalmış bölümler ve dolayısıyla işgücü açığı oluşturabilir" şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul yöneticileri eğitimde toplumsal talep yaklaşımına ilişkin olarak genel itibarıyla bu yaklaşımla birlikte okullaşma oranının artacağını ve bunun da kişiye itibar veya getiri sağlayacağını, fırsat ve imkân eşitliğinin olumlu etkileneceğini, devlete ve topluma olumlu ve olumsuz ekonomik yansımaları olacağını ve çeşitli alanlarda iş ve işgücü açığı oluşacağını ifade etmişlerdir.

3.2. Eğitim planlamasında insangücü yaklaşımına ait bulgular

Eğitimde insangücü yaklaşımına ilişkin okul yöneticilerinden elde edilen bulgular doğrultusunda 'insangücünün niteliği', 'ekonomik ve toplumsal kalkınma', 'fırsat ve imkân eşitliği', 'maliyet' ve 'iş ve işgücü açığı' temaları oluşmuştur.

3.2.1. İnsangücünün niteliği

Y2, Y5, Y9, Y12, Y14 ve Y15, insangücü yaklaşımıyla beraber daha nitelikli insangücünün elde edileceğini ifade etmişlerdir. Y12, bu konuyla ilgili görüşünü, "...Bence eğitim ve ekonomi birlikte ele alınmalı. Yani daha fazla insanı eğitmek değil de daha iyi nasıl eğitim, bu vatandaş işe nasıl yerleştiririm üzerinde daha fazla durulursa devletin de ekonomisi otomatik olarak nitelikli hale gelir. Nitelikli insan eşittir nitelikli ekonomi" şeklinde ifade ederken, Y14, "üniversiteler bu yüzden planlama yaparken ekonomisiz bir dümen tutarlarsa karşılarında niteliksiz bir işçi yığını bulurlar. İnsangücü yaklaşımını ekonominin verileriyle hareket etmesi ortaya bir nitelik çıkarır" şeklinde görüş belirtmiştir.

3.2.2. Ekonomik ve toplumsal kalkınma

Y3, Y7, Y10, Y12, Y13 ve Y16, insangücü yaklaşımının benimsenmesiyle ekonomik ve toplumsal kalkınmanın da gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Y7, bu konuyla ilgili görüşünü, "...hakkıyla uygulanabilse bu plan başta insanın kendisini sonra toplumun tamamının niteliğini önemsiyor. Popülist yaklaşımla herkese eğitim hakkı adıyla yola çıkıp her yeri üniversite doldurmaktansa iyi bir planlamayla ekonomi de kurtulmuş olur üniversiteler de toplumun yol göstericisi olur" şeklinde ifade ederken, Y13, "Keşke sürekli üniversiteler açılmasa da ekonominin ihtiyaç duyduğu bölümlere ve belli sayıda insanlar alınsa. Böylelikle ekonomik çarklar da iyi işler..." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.2.3. Fırsat ve imkân eşitliği

Y4, Y6, Y7, Y9, insangücü yaklaşımının benimsenmesiyle ortaya çıkabilecek olası fırsat ve imkân eşitliği sorunlarına ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Y4, bu konuyla ilgili görüşünü, "...yükseköğretime yön veren en önemli etken toplumun eğitim talebidir. İhtiyacı olmayan bir alanda eğitim afaki kalır. Bu yaklaşım yalnızca ekonomik göstergeleri temel alma sıkıntısına düşebilir ve eşitlikleri ihmal edebilir" şeklinde ifade ederken, Y6, "Yükseköğretim kurumları, öğrencilerin mesleki bilgilerini artırmaktan ziyade özellikle onları hayata hazırlama ve öğrencilerini sosyal hayatta karşılaşılabilecekleri problemlere çözüm bulmaları konusunda yardımcı olabilme amacını güderler. Salt ekonomik amaçlar gütmek zaten toplumda var olan eşitsizlikleri artırmaktan öteye geçmez." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.2.4. Maliyet

Y3, Y8 ve Y11, insangücü yaklaşımının devlete ve topluma ekonomik olarak olumlu yansımalarına ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Y3, bu konuyla ilgili görüşünü "...insangücü yaklaşımı, yükseköğretimin topluma daha gerçekçi gözle bakmasını sağlıyor bence. Sonuçta ülkenin ekonomik gerçekleri var. Bu planlamalar sayesinde gelecek adına daha mantıklı bir ekonomik sistem de inşa edilebilir." şeklinde ifade ederken, Y11, "...bu yüzden insangücü yaklaşımı hem ekonominin hem toplumun ihtiyaçlarına uygun eğitim-öğretim sistemleri oluşturur. Toplumun ve ekonominin ayrılmaz bir parçası haline gelir." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.2.5. İş ve işgücü açığı

Y1, Y5, Y8 ve Y10, insangücü yaklaşımının benimsenmesiyle iş ve işgücü açığının daha az yaşanacağını ifade etmişlerdir. Y1, bu konuyla ilgili görüşünü "...Yükseköğretimde daha eğitilmiş ve teknik bir insan gücünün yetiştirilmeye çalışılması iş gücü piyasasına daha nitelikli emekçilerin katılım göstermesini sağlayabilir ve bence ülkede işgücü açığı da daha az olur" şeklinde ifade ederken, Y5, "İhtiyaç duyduğunuz işçiyi alırken planlamayı ekonomine göre yaparsan yani ayağını yorganına göre uzatırsan iş sıkıntısı çeken insanın da olmaz işçi arayan iş yerleri de" şeklinde görüş belirtmiştir.

Okul yöneticileri eğitimde insangücü yaklaşımına ilişkin olarak genel itibariyle bu yaklaşımla birlikte daha nitelikli insangücünün elde edileceğini, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın daha iyi gerçekleşebileceğini, fırsat ve imkân eşitliğinin olumsuz etkilenebileceğini, devlete ve topluma ekonomik olarak olumlu yansımaların olacağını ve iş ve işgücü açığının daha az yaşanacağını ifade etmişlerdir.

3.3. Eğitim planlamasında getiri oranları yaklaşımına ait bulgular

Eğitimde getiri oranları yaklaşımına ilişkin okul yöneticilerinden elde edilen bulgular doğrultusunda 'geleceği tahminin zorluğu', 'bazı alanlara aşırı yoğunlaşma', 'maliyet' ve 'iş ve işgücü açığı' temaları oluşmuştur.

3.3.1. Geleceği Tahminin Zorluğu

Y3, Y5, Y6, Y10, Y11 ve Y14, getiri oranları yaklaşımının uygulanmasıyla beraber bugünün hesap edilebileceği ama geleceğin kestiriminin zor olduğuna dair görüşler belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Y10, "Aslında en mantıklı yaklaşım bence bu yaklaşım. Ama daha yeni Covid'i yaşadık. Bütün planlamalar bir anda çöp oldu.

Bazı meslekler geri plana itildi, hiç duyulmayan alanlar bir anda en fazla kazanan oldu. Yani geleceği görmek de önemli, bu da bu planda biraz zor gibi." görüşünü ifade ederken, Y14, "...geçmişteki oranlarla gelecekteki oranları aynı saymak yanlış bence. Böyle çevremizde çok örnek var. Mesela geçmişte psikologlar bu kadar kazanmıyordu ama günümüzde daha fazla kazanıyor. Evet, geleceği tam olarak tüm planlamalar öngöremez ama getiri oranları bugünün oranlarıyla daha çok meşgul gibi." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.3.2. Bazı Alanlara Aşırı Yoğunlaşma

Y1, Y7, Y8 ve Y16, getiri oranları yaklaşımıyla beraber bazı alanlarda aşırı eğitim çıkabileceğini ve bazı alanların da ihmal edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Y7, "Bugüne baktığımızda öğretmenlik mesleğe yerleşmede ve görel olarak kazançta güvenceli gibi ama mesela ileride uzaktan eğitim ve teknolojik imkânlarla öğretmensiz eğitim de konuşuluyor yani bugün bazı alanlar getirisinden dolayı revaçta gerçekten. O alanlara dikkatli alım yapılmadığında kontenjanı da dolup taşıyor ama ülkenin ihtiyaç duyduğu bazı alanlar, yani mesela bu geçmişte yaşanmış. Ölüyü yıkayacak kişi bulamamışlar." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.3.3. Maliyet

Y10 ve Y12, getiri oranları yaklaşımıyla birlikte devlete ve topluma olumsuz ekonomik yansımaların olacağını ifade etmişlerdir. Y10, bu konuyla ilgili olarak, "...belli alanlarda yığılmaların olduğu üniversite bölümleri ortaya çıkarıp çağın ihtiyacı olan ancak talep olmadığından gündeme alınamayan gölgede kalmış bölümler ve dolayısıyla işgücü açığı ve ekonomik problemler oluşturabilir." görüşünü belirtirken, Y12, "Bu yaklaşım daha önce saydığımız gibi pek güzel avantajlar sağlamakla birlikte sevdiğinden dolayı değil de sırf getirisi yüksek diye bölüm okumak gibi bir düşünceye sahip nesiller meydana getirebilir. Bu da belli alanlarda ekonomik fayda getirirken bazı alanlarda ekonomik getirilerin düşük kalmasına neden olacaktır." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.3.4. İş ve işgücü açığı

Y2, Y5, Y9, Y11 ve Y12 getiri oranları yaklaşımının uygulanmasıyla birlikte işgücü açığının oluşacağını ifade etmişlerdir. Y11, bu konuyla ilgili olarak "Bu yaklaşımda en sıkıntılı nokta bence üst bölümlere herkesin yerleşememesi ve dolayısıyla getirisi düşük olan alanlara az sayıda talep olmasından kaynaklı toplumda ilgili alanlarda iş gücü açığı oluşturma ihtimalidir." görüşünü belirtirken, Y12, "Getiri oranı yüksek bölümler talep görür ama yığılma da oluşturabilir ve bu nedenle bir zaman sonra getiri de düşük kalır iş bulmak da zorlaşır. Aynı şekilde diğer alanlar da rağbet görmediğinden o işe eleman temini de zorlaşabilir. Yani bu planlama sürekli revize istiyor."

Okul yöneticileri eğitimde getiri oranları yaklaşımına ilişkin olarak genel itibarıyla bu yaklaşımla birlikte eğitimde ve ekonomide geleceğin tahmininde sorunların yaşanabileceğini, bazı alanlarda aşırı eğitim çıkabileceğini ve bazı alanların da ihmal edilebileceğini, devlete ve topluma olumsuz ekonomik yansımaların olacağını ve bazı alanlarda işgücü açığının oluşabileceğini ifade etmişlerdir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada yükseköğretimde kullanılan planlama yaklaşımlarına ilişkin yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla nitel bir araştırma yapılmıştır. Her ne kadar yükseköğretimde planlama yaklaşımlarını konu edinen birçok araştırma mevcut ise de doğrudan konu ile ilgili yöneticilerin görüşlerinin alındığı bir araştırmaya rastlanılamamıştır.

Araştırmanın bulguları sonucunda elde edilen veriler ışığında öncelikli olarak yöneticilerin hemen hepsinin toplumsal talebi çok önemli bir unsur olarak gördüğü ve önem verdiği sonucu çıkarılabilir. Buna rağmen bazı yöneticiler yükseköğretim tarafından bu talebin yeterince karşılanmadığını ifade etmişlerdir. Okul yöneticileri, yükseköğretimin toplumsal talep planlamasını uygulaması dahilinde toplumla daha bütünleşik bir yükseköğretim kurumunun var olacağını ifade etmişler ve bu planın sosyal hayatta karşılığının büyük olduğunu, taleplerin

karşılanması halinde toplumsal problemlerin de çözebileceğini ifade etmişlerdir. Bu durumu örnekler nitelikte hâlihazırdaki Yükseköğretim Kanunu'nun 12. maddesi de üniversitelere topluma hizmet ve toplum ile bütünleşme noktasında bazı görevler vermektedir (YÖKAK, 2022). Ergün'ün (2019) de konuyla ilgili olarak ifade ettiği gibi toplumun ve iş yaşamının eğitimden istendik bazı amaçları olabileceği gibi, bireysel manada da eğitimden beklentiler olabilir ve bu açıdan bakılırsa eğitim hakkından her bireyin yararlanması beklenir. Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticiler, bu anlamda bireylerin beklentilerin karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bireylerin beklentileri karşılanırken fırsat ve imkân eşitliğine de dikkat edilmelidir. Fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanabilmesi içinse bazı koşullara ihtiyaç vardır. Toplumsal talep ve beklentilerin eğitim ve öğretimde karşılanabilmesi için eğitim sisteminin işleyişine yönelik politikaların yanında, istihdam olanaklarının artırılması, bölgesel farklılıkların giderilmesi, gelir dağılımının düzeltilmesi gibi makro politikalarla iktisadi ve sosyal yapının iyileştirilmesi eş zamanlı bir biçimde uygulanmalıdır. Fırsat eşitliğinin sağlanmasına ancak bu koşulların varlığında ulaşılabilir (Berberoğlu, 2019, s. 49). Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticilere göre fırsat ve imkân eşitliğinin en iyi sağlanabildiği yaklaşım da 'Toplumsal talep' yaklaşımıdır. Yöneticiler aynı zamanda insangücü planlaması ve getiri oranları yaklaşımlarının uygulanması halinde ekonomik gerekçelerden dolayı fırsat ve imkân eşitliğinin ihmal edilebileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca okul yöneticileri, ekonomik durumlar göz önünde bulundurularak toplumun beklentilerinin karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir mesleki alanda sırf toplum istiyor diye eğitim verilemeyeceği gibi, yeteneği olmayan bireyler de bir alanda eğitim alıp meslek yapmaya zorlanamayacaktır. Her ne kadar bir öğrencinin bir mesleği seçiminde ilgi ve yeteneği olması beklenirse de seçilen mesleğin de iş yaşamında karşılığının olması gerekir. Aksi halde insan kaynağından yeterince faydalanılamayacaktır (Ergün, 2019, s. 5). Ayrıca okul yöneticileri toplumsal talep yaklaşımının politik bir argüman olarak kullanılmaması gerektiğini de ifade etmiştir. Ancak bu durumun kaçınılmazlığı Tan (1987, s. 259)'ın, 'her ne kadar eğitimin yararlarında eşitlik sağlanmasa da, 'eğitimden yararlanmada eşitlik' kavramı, çağdaş toplumun vazgeçilemez boyutunu oluşturmaktadır. Bu boyut, kavramın siyasallaştırılmasına zemin oluştursa da çoğulcu, demokratik bir toplumun olmazsa olmazlarından birini de gerçekleştirmiş oluyor.' görüşü ile ifade edilebilir.

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticilerin, planlamaların ekonomik etkilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öncelikli olarak çoğu yöneticinin toplumsal taleplere doğru cevapların verilmesiyle verimli bir eğitim ortamının sağlanacağı ve güçlü bir ekonomik ülkenin var olacağına dair görüşleri dikkat çekmektedir. Bu görüşleri belirten okul yöneticilerinin gerekçe olarak toplumsal talebin gerçekleşmesiyle istihdam edilecek bireylerin daha mutlu ve etkili olacağını ve bunun da ekonomiye dolaylı olumlu yansıyacağını ifade ettikleri söylenebilir. Aynı şekilde burada yer alan yükseköğretimin taleplere cevap verme oranı ile kalite arasındaki ilişki, EBS (Eğitim-Bir-Sen, 2022)'nin "Türkiye'de yükseköğretim kurum sayısının artma eğiliminde olduğu dikkate alındığında, yükseköğretim sisteminin bundan sonraki olası büyümesinde; yükseköğretime erişimi artırma, iş piyasasının ve toplumun taleplerine cevap verme ile eğitim kalitesini artırma gibi hedefler birlikte gözetilmelidir" önerisiyle desteklenebilir. Çelik ve Gür (2014) de araştırmalarında benzer şekilde yükseköğretime olan talebin artarak devam edeceğini ve buna bağlı olarak da yükseköğretimin, nitelikli işgücü yetiştirme, araştırma geliştirme ve bilgi ekonomilerine olan etkileri artırarak nitelikli bir şekilde büyümeleri için gerekli tedbirleri almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca yöneticilerin birçoğunun yükseköğretim kurumunun ihtiyaçlara yetişemeyeceğinin ve toplumsal istemi sağlama adına nitelikten taviz verilebileceğini bunların da beraberinde niteliksiz eğitim sorunu, iş gücü açığı ve ekonomik olarak zorluklarla karşılaşabilecek bir ülkenin varlığından söz ettikleri görülmektedir. Bu anlamda her geçen gün artan üniversite sayıları görüşleri destekler niteliktedir. Her ne kadar üniversite ve bölüm sayılarının artırılması beraberinde nitelik ile ilgili tartışmaları da ortaya çıkarmışsa da bu artışın günümüzde yavaşladığı da görülmektedir. Öğretim eleman sayısı azlığı ya da yetmişmiş olanlarının da daha çok büyük şehirlerdeki köklü üniversitelerde toplanmış olması bilinen gerçeklerdendir. Aynı şekilde yeni kurulan üniversitelerin donanım konusundaki eksikleri de sır değildir. Ancak toplumun tüm şehirlerde daha fazla üniversite talebi doğrultusunda "her şehre bir üniversite" söylemi devlet politikasına dönüşmüş ve siyasal popülizmin bir parçası olmuştur (Arslan, 2016, s. 1106). Bu manada toplumsal talebin ülke ekonomisi adına doğru yönetilmesi gerektiği görüşü ifade edilebilir. Yöneticiler, işgücü planlamasının ve getiri oranları yaklaşımının topluma maliyeti konusunda ise diğer yaklaşımlara oranla daha olumlu görüşler ifade etmişlerdir.

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticiler, planlamaların uygulamada iş veya iş gücü açığı oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Özellikle toplumsal talep modelinde ekonomik göstergelerin ikinci planda tutuluyor olmasıyla bu açıkların daha fazla olabileceğini ifade etmişlerdir. Ancak diğer yaklaşımlara nazaran insangücü planlamasıyla mezunların ilgili alanlarda daha kolay iş bulabileceğini ifade etmişler ve ülke ekonomisi anlamında bu planı daha uygulanabilir bulduklarını söylemişlerdir. Adem'e (1987, s. 148) göre de iş ve işgücü açığını önlemek için Türkiye dahil, gelişmekte olan ülkelerin kalkınması ve insanca yaşama, insangücü planlamasına ve ekonomik, toplumsal kalkınmaya bağlıdır. Getiri oranı yaklaşımı içinse yöneticiler, getiri adına ideallerden vazgeçen toplum riskine ve getirisi düşük olmasına rağmen toplum adına önemli bazı alanlarda muhtemel iş gücü açıklarına dikkat çekmişlerdir. Bu anlamda bu sorunu önlemek için planın sürekli güncellenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Planlar; devlet yerine hükümet tarafından siyasi bir eylem olarak yapılandırılırsa, yeterli bilgi ve veri içermezse, sürdürülebilir ve sürekli bir şekilde yapılandırılmazlarsa ve mevcut sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları tanımazlarsa başarısızlığa uğramaları kaçınılmazdır (Kellevezir, 2016, s. 47). Getiri Oranları Yaklaşımı da geçmişteki getiri oranlarının gelecekte de aynı kalacağını varsayması ve bazı alanlarda aşırı eğitimi ortaya çıkarmakla eleştirilmektedir (Davis, 1980; aktaran Aytaç, 2020, s. 314).

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticilerin toplumsal talep modelinin uygulanması dahilinde alınan eğitimlerin süresi ve okullaşma oranı artışını ekonomik kazançlarıyla doğru orantılı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yapılan araştırmalar da göstermektedir ki bireylerin eğitim sürelerindeki artış, ekonomik büyüme üstünde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Çünkü eğitim süresinin artması demek daha nitelikli bireylerin yetişmesi demektir ve bu da daha nitelikli üretimle gelirin artmasının sağlanması anlamına gelir (Turhan ve Erol, 2020, s. 9). OECD verileri de bu durumu örnekler niteliktedir. Bir Bakışta Eğitim 2021 raporuna bakıldığında OECD ülkelerinde 25-64 yaş aralığında istihdam oranları ortaöğretim mezunu bile olmayanlar için %58 iken bu oran ortaöğretimden yükseköğretime kadarki mezunlar için %75'e çıkmaktadır. Yükseköğretimden mezunlar için ise %84'tür. Ülkemizde ise bu oranlar daha az (sırasıyla %50- %60-%74) olmakla beraber aynı duruma örnek teşkil etmektedir (TEDMEM, 2021).

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticiler insangücü yaklaşımının uygulanmasıyla ilgili olarak da planla birlikte niteliğin daha önemseneyeceği ve bunun da ekonomik verilere olumlu yansıtacağını belirtmişlerdir. Gerçekten de birçok gelişmiş ülkenin ekonomik geçmişine bakıldığında, insangücünün eğitime verilen önemin ve bu anlamda yapılan yatırımların, ekonomik yapının ana kaynağını oluşturduğu görülür (Öztürk ve Sancak, 2007, s. 773). Yine bir ülkenin gelişme yolunda teknoloji ve sermayenin yanı sıra yeterince iyi yetişmiş insangücünde de ihtiyacı vardır. Ekonomistler bu nedene bağlı olarak eğitime daha fazla kaynak ayırmanın zorunluluğuna dikkat çekip bu anlamda yapılan girişimleri desteklemişlerdir (Çakmak, 2008, s. 39). Yine yöneticiler benzer şekilde bu yaklaşımla beraber ekonomik ve toplumsal kalkınmanın da gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. Zira bu yaklaşıma göre de toplumsal kalkınma ve ekonomik büyümenin itici gücü olan nitelikli insan gücünü eğitim hazırlar (Büyükarıslan, 1995, s. 3). Yine bu yaklaşım, eğitim sayesinde bilgi ve becerisi artan insanların bir araya gelerek bilgi, becerisi ve beşeri sermayesi yüksek bir toplum meydana getireceğini ifade eder (Turhan ve Erol, 2020, s. 8).

Araştırmada görüşlerine başvurulmuş yöneticiler, getiri oranı yaklaşımının uygulanması halinde mesleklerin gelecekteki getiri oranlarını tahmin etmede zorluk yaşanacağını ifade etmişlerdir. Yeni ekonomik sistemde artan rekabet ortamı ve güvence eksikliği ile beraber küresel dalgalanmalara daha açık gelen ekonominin geleceğini tahmin etmek artık daha zordur (Bayraç, 2003, s. 59). Yine yöneticilerin yaklaşıma getirdikleri diğer bir eleştiri ise yaklaşımla beraber bazı alanlarda aşırı yoğunlaşmanın olacağına dair görüşlerdir. Getiri oranı yaklaşımıyla bazı tür ve alanlarda gözlenecek yoğunlaşma doğal olarak bazı istihdam alanlarının da ihmalini doğuracaktır. Boşluğu doldurulamayan meslekler ise nitelikli insangücünün eksikliğinden dolayı yok olma tehlikesi yaşayabilecektir.

Sonuç olarak; görüşlerine başvurulmuş yöneticilerin her üç modele de olumlu ve olumsuz özellikleriyle yaklaştıkları görülmüş, yöneticiler tarafından, toplumsal talep yaklaşımının yükseköğretimle bütünleşmek için önemli olduğu, toplumsal talebin tam olarak karşılanamayacağı, toplumsal talebin ekonomik göstergelerle birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlamda yine yöneticilerin görüşlerinden yola çıkarak toplumsal talep yaklaşımının insangücü planlaması ile birlikte ele alındığında ekonomik kaygıların da

giderilebileceği yorumu çıkarılabilir. İnsangücü yaklaşımına ise ekonomik anlamda olumlu yaklaşan okul yöneticilerinin, fırsat ve imkân eşitliği açısından ise bu plana daha olumsuz yaklaşımları görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan okul yöneticilerinin, insangücü yaklaşımını ülke ekonomisi adına daha uygulanabilir buldukları, fırsat ve imkân eşitliğini sağlama noktasında ise bu planın daha az uygulanabilir olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Son olarak görüşlerine başvuru alan yöneticilerin diğer iki yaklaşımdan farklı olarak Getiri Oranları Yaklaşımı'na geleceği tahmin etme, iş ve işgücü açığı ve bazı alanlarda aşırı yoğunlaşma açısından daha olumsuz yaklaşımları görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (1976). Yükseköğretim planlaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 336-337.
- Adem, M. (1987). İnsangücü planlaması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 42(1), 145-160.
- Aligarh Muslim Üniversitesi (2022). *Approaches of educational planning*. <https://old.amu.ac.in/emp/studym/99994832.pdf>
- Altınok, V. (2008). Yükseköğretimde ilke ve yönelimler neler olmalı?. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 41-52.
- Arslan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin şehirle kurduğu ekonomik ve sosyal ilişkilerden memnuniyet analizi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(4), 1103-1120.
- Aytaç, T. (2020). Eğitimde planlama modelleri ve teknikleri. M. Sağır & R. Yirci (Eds.). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*, 303-325. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bayraç, H. N. (2003). Yeni ekonominin toplumsal, ekonomik ve teknolojik boyutları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 41-62.
- Berberoğlu, B. (2019). Yükseköğretimde fırsat eşitliği, Nizamiye Medreseleri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 36-51.
- Büyükarıslan, M. A. (1995). Toplumsal kalkınma ve eğitim. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 4(4), 535-544.
- Chibuike, O. G., & Chinelo, A. P. (2020). University education and social demand: The funding debacle. *International Journal of Management, Social Sciences, Peace and Conflict Studies*, 3(4), 313-325.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 33-41.
- Çelik, Z., & Gür, B. S. (2014). Neden yükseköğretim reformu gerekli. *Yeni Türkiye*, 58, 719-724.
- Çetinkaya, Ç., & Döner, İ. (2012). Türkiye'de üstün yeteneklilere tanınan hakların incelenmesi. *Sakarya university journal of education*, 2(3), 7-20.
- Doğan, A. (2007). *Afet acil müdahale dönemleri için insangücü planlaması yapmak*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Eğitim Bir Sen (EBS) (2022). *Yükseköğretime bakış 2018 izleme ve değerlendirme raporu*. http://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/Yuksekoğretime_bakis_2018.pdf

- Ergen, H. (2013). Türkiye’de eğitimde planlama yaklaşımları ve kullanılan eğitim göstergeleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 151-167.
- Ergün, H. (2019). Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğine farklı bir bakış. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 1-17.
- Gbenu, J. P. (2012). The adoption of the principles of social demand approach (SDA) as a strategy towards ensuring the success of the UBE programme in Nigeria. *Knowledge review*, 24(1), 1-5.
- Gölpek, F. (2011). Yükseköğretimin getirileri ve etkinlik sorunu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3-4), 77-95.
- Gündüz, Y. (2020). Eğitim planlamasına ilişkin temel kavramlar. M. Sağır & R. Yirci (Eds.). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*, 277-302. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Iroegbu, E. E. (2020). Social demand approach in educational planning. *ResearchGate*. <https://www.researchgate.net/publication/341188593>
- Jawad, H. S. (1993). *Rate of return on investment in university education: A case study of Iraq*. (Doctoral dissertation, University of Leicester). ProQuest LLC.
- Kellevezir, I. (2016). *Türkiye’de sürdürülebilir bir insangücü planlaması sistemi için model önerisi*. [Yayımlanmış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Köse, Ö., Genç, T., & Kabak, M. (2015). Markov analizi ile insangücü planlaması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-12.
- Maxcy Jr, H. P. (1969). *Dimensions of the educational planning process: a study of educational planning processes in selected Michigan school districts*. (Doctoral dissertation, Michigan State University). ProQuest LLC.
- Öztürk, M., & Sancak, S. (2007). Hizmet içi eğitim uygulamalarının çalışma hayatına etkileri. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2(7), 761-794.
- Sağır, M. (2020). Ekonomik kuramlar ve eğitim anlayışları. M. Sağır & R. Yirci (Eds.). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*, 51-89. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sargın, S. (2007). Türkiye’de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 133-150.
- Şirin, M. C. (2019). Engelli çocukların eğitim hakkı: İdarenin görevlerine dair hukuki bir değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 131-158.
- Tan, M. (1987). Eğitsel fırsat eşitliği: Sosyolojik bir kavram olarak gelişimi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 20(1), 245-259.
- TEDMEM (2021). *Bir bakışta eğitim 2021*. <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/bir-bakista-egitim-2021>
- Tural, N. K. (1997). Eğitim planlaması kavram, ilkeler ve yaklaşımlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 793-802.
- Turhan, M., Erol, Y. C. (2020). Eğitim ekonomisine ilişkin temel kavramlar. M. Sağır & R. Yirci (Eds.). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*, 1-26. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ukpong, N. (2020). Approaches to educational planning. *ResearchGate*. <https://www.researchgate.net/publication/339469938>

- Yamamoto, G. T. (2018). Türkiye’de yükseköğretim sistemi üzerine düşünceler. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 132-138.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. C. (2020). Türkiye’de eğitim planlaması. M. Sağır & R. Yirci (Eds.). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*, 361-384. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- YÖKAK (2022). *Toplumsal katkı politikası*. <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kurumun-toplumsal-katki-politikasi/>